

**Regional överenskommelse om hjälpmedel i
förskola, skola och daglig verksamhet**

Utvärdering 2024

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Inledning.....	4
Syfte med utvärderingen.....	4
Utvärderingskriterier	4
Metod.....	5
Enkäter	5
Intervjuer	6
Resultat	6
Enkäter	6
Intervjuer	11
Analys.....	12
Kännedom om överenskommelsen.....	12
Ansvarsfördelning mellan olika aktörer i hjälpmedelsprocesser	12
Samverkan mellan olika aktörer	13
Delaktighet för den enskilde eller dennes företrädare.....	13
Sammanfattande bedömning	13
Förslag på förbättringsåtgärder	14

Sammanfattning

Den regionala överenskommelsen om hjälpmedel i förskola, skola och daglig verksamhet syftar till att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan sjukvårdshuvudman, skolhuvudman och daglig verksamhet enligt LSS gällande olika typer av hjälpmedel för att därmed minska problem med gränsdragningar.

Överenskommelsen gäller från 1 juni 2022 och är godkänd av Västra Götalandsregionens hälso- och sjukvårdsstyrelse samt länets 49 kommuner. Ledningsrådet för hjälpmedel ansvarar för att överenskommelsen följs upp efter två år och därefter vid behov.

Denna första utvärdering visar att endast hälften av respondenterna kände till att överenskommelsen fanns. Av dessa var det 72 % (46 personer) som angav att de även kände till innehållet. Detta visar på behov av ökad kunskap om överenskommelsen till exempel genom riktad informationsspridning, internutbildningar och som en del i introduktionsprogram för rektorer, enhetschefer och förskrivare inom berörda verksamheter.

Av de som kände till innehållet i överenskommelsen ansåg de flesta (95 %) att överenskommelsen helt eller delvis tydliggör ansvarsfördelningen. Tre fjärdedelar uttryckte att samverkan mellan aktörer har förbättrats. Nästan 90 % uppgav att det finns eller delvis finns former för samverkan. Flertalet hjälpmedelsanvändare/brukare eller deras företrädare upplevde sig delaktiga i hjälpmedelsprocesser.

Resultatet visar på att ansvarsfördelningen mellan berörda huvudmän tydliggjorts, att samverkan mellan de olika aktörerna förbättrats och att hjälpmedelsanvändarna känner sig delaktiga i hjälpmedelsprocesser, vilket visar på att utvärderingens hypoteser stämmer. Det går dock inte att göra en generell bedömning eftersom de berörda verksamheterna i Västra Götaland inte tillräckligt väl känner till överenskommelsen.

Avslutningsvis ges förslag på förbättringsåtgärder, både för samarbetsorganisationen för hjälpmedel i Västra Götaland, lokala berörda samarbetspartners och för enskilda berörda verksamheter.

Inledning

I Västra Götaland finns en handbok för personliga hjälpmedel inom hälso- och sjukvård som reglerar förskrivning av hjälpmedel. Enligt handboken ansvarar sjukvårdshuvudmannen för personligt förskrivna hjälpmedel och skolhuvudmannen ansvarar för pedagogiska hjälpmedel samt hjälpmedel som utgör grundutrustning. Kommunal daglig verksamhet enligt LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade) ansvarar för hjälpmedel som utgör grundutrustning inom sin verksamhet.

Aktuellt syfte och användningsområde av ett specifikt hjälpmedel är avgörande för vilken huvudman som är ansvarig, vilket komplicerar gränsdragningen mellan dem, och kan leda till en fördröjning innan den enskildes behov av hjälpmedel blir tillgodosett.

Med syfte att komma till rätta med denna gränsdragningsproblematik och tydliggöra ansvar avseende hjälpmedel i förskola, skola och daglig verksamhet har en *Regional överenskommelse för hjälpmedel i förskola, skola och daglig verksamhet* arbetats fram i Västra Götaland, i fortsättning benämnd ”överenskommelsen”. Överenskommelsen är beslutad av dåvarande hälso- och sjukvårdsstyrelsen i Västra Götalandsregionen och av samtliga 49 kommuner i länet. Den gäller från 2022-06-01.

I överenskommelsen anges att Ledningsrådet för medicintekniska produkter (numera benämnd Ledningsrådet för hjälpmedel) ansvarar för att den följs upp efter två år och därefter vid behov.

[Länk till överenskommelsen](#)

Syfte med utvärderingen

Syftet med utvärderingen var att ge kunskap om i vilken grad överenskommelsen implementerats och vilka effekter detta kan ha inneburit.

Hypotesen inför utvärderingen var att ansvarsfördelningen mellan berörda huvudmän tydliggjorts genom överenskommelsen, att samverkan mellan de olika aktörerna förbättrats och att hjälpmedelsanvändaren/brukaren känner sig trygg och delaktig i processen.

Utvärderingskriterier

Överenskommelsens fokusområden användes som utvärderingskriterier:

- *Ansvarsfördelning* mellan olika aktörer i hjälpmedelsprocesser.
- *Samverkan* mellan olika aktörer.
- *Delaktighet* för hjälpmedelsanvändaren eller dennes företrädare.

De övergripande utvärderingsfrågorna var:

- Har ansvarsfördelningen mellan berörda huvudmän tydliggjorts genom överenskommelsen?
- Har överenskommelsen bidragit till bättre samverkan mellan berörda parter?
- Har den hjälpmedelsanvändaren varit delaktig på det sätt som överenskommelsen anger?

Metod

Datinsamling skedde genom enkäter och intervjuer.

Verksamheter som hade hjälpmedel registrerade som grundutrustning både innan överenskommelsen och under 2024, samt legitimerad personal (förskrivare) som varit involverade i en eller flera hjälpmedelsprocesser de senaste åren omfattades av urvalskriterierna.

Enkäter

Enkätfrågor för två enkäter togs fram av regionutvecklare på Koncernkontoret, i samverkan med representanter från den arbetsgrupp som tagit fram överenskommelsen.

Enkäter till förskrivare, rektorer och enhetschefer

En webbenkät var riktad till förskrivare, rektorer i skolverksamhet och enhetschefer inom daglig verksamhet. Berörda personer identifieras med hjälp av tillgänglig statistik över hjälpmedel (grundutrustning) i förskola, skola och daglig verksamhet, samt av förskrivares ledningsfunktioner. Enkäterna spreds till rektorer och enhetschefer via kommunbrevlådor, samt direkt till förskrivare eller via deras chefer.

Då det inte fanns förutbestämda måttal som relaterade till frågeområdena i utvärderingen togs detta fram inför enkäten. Måttalen formulerades av några deltagare från den arbetsgrupp som tog fram överenskommelsen, genom dialog om vad de ansåg vara "godkända" nivåer, se tabell 1.

Tabell 1. Måttsättning av kriterier.

Frågeområde	Godkänd nivå	Kommentar
Kände du till att överenskommelsen finns?	Kan inte anges.	Det är inte känt hur/till vem enkäten spridits inom respektive huvudman.
Är det tydligt i överenskommelsen vilken huvudman som ansvarar för vilka hjälpmedel?	Minst 80 % ska ha svarat Ja eller Delvis	Andel som svarat Vet ej räknas bort.

Frågeområde	Godkänd nivå	Kommentar
Har överenskommelsen bidragit till förbättras samverkan mellan berörda aktörer?	Minst 60 % ska ha svarat Ja eller Delvis	Ett Nej-svar kan innebära att samverkan redan tidigare var god och innebär därför inte alltid ett negativt resultat. Alla måste känna till detta för relevanta svar, Vet ej räknas därför bort.
Finns det former för en strukturerad samverkan mellan berörda aktörer?	Minst 80 % ska ha svarat Ja eller Delvis	Alla måste känna till detta för relevanta svar, Vet ej räknas därför bort.
Är den enskilde eller dennes företrädare delaktig i hjälpmedelsprocesser?	Minst 90 % ska ha svarat Ja eller För det mesta	Enligt lagar och regelverk ska den enskilde vara delaktig, dock inte alltid möjligt att få svar på grund av funktionsnedsättning.

Enkät till elever och deltagare på daglig verksamhet

Den andra enkäten innehöll frågor till hjälpmedelsanvändare/brukare. Enkät i webbformat skickades till rektorer med förfrågan om att vidarebefordra mejlet till elever som använder hjälpmedel i skolan på grund av funktionsnedsättning, eller till dennes vårdnadshavare.

Enkät till deltagare inom daglig verksamhet (LSS) spreds i pappersform, med frankerat svarskuvert. För spridning medverkade chefer för dagliga verksamheter som via mejl svarat att de kunde lämna ut enkäterna till deltagare inom sina respektive verksamheter.

Urvalet för utskick togs fram med hjälp av statistik över skolor och dagliga verksamheter som hade olika hjälpmedel registrerade som grundutrustning september 2024.

Intervjuer

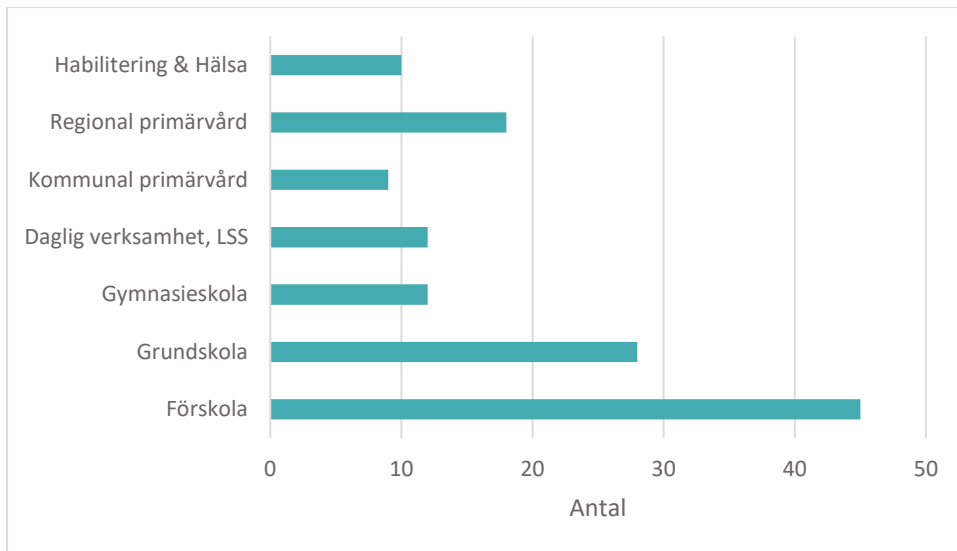
För att få djupare förståelse för vad som fungerar och vad som kan förbättras inhämtades data genom intervjuer med personal som i enkät eller via mejlväxling visat intresse av att förmedla sina synpunkter.

Resultat

Enkäter

Enkät besvarad av förskrivare, rektorer och enhetschefer

130 personer besvarade webbenkäten. Figur 1 visar antal svar inom respektive verksamhetsområde. Habilitering & Hälsa, regional och kommunal primärvård, totalt 37, omfattar legitimerad personal inom hälso- och sjukvård som förskriver hjälpmedel.

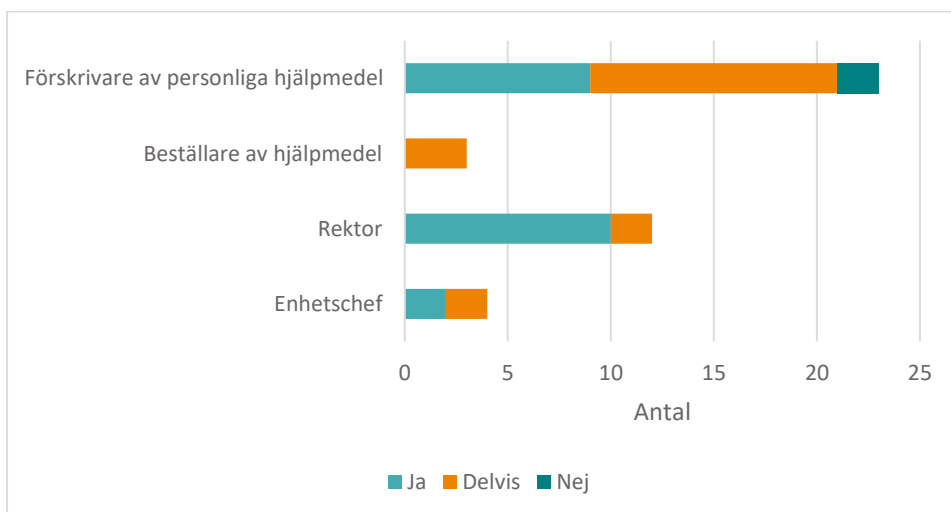

Figur 1. Fördelning av antal svar från respektive verksamhetsområde.

Av de 130 som svarade var det 64 (49 %) som kände till att överenskommelsen finns. Av dem som kände till överenskommelsen hade 40 fått vetskap om den genom intern information, 19 från annan verksamhet och övriga 5 via information på webben.

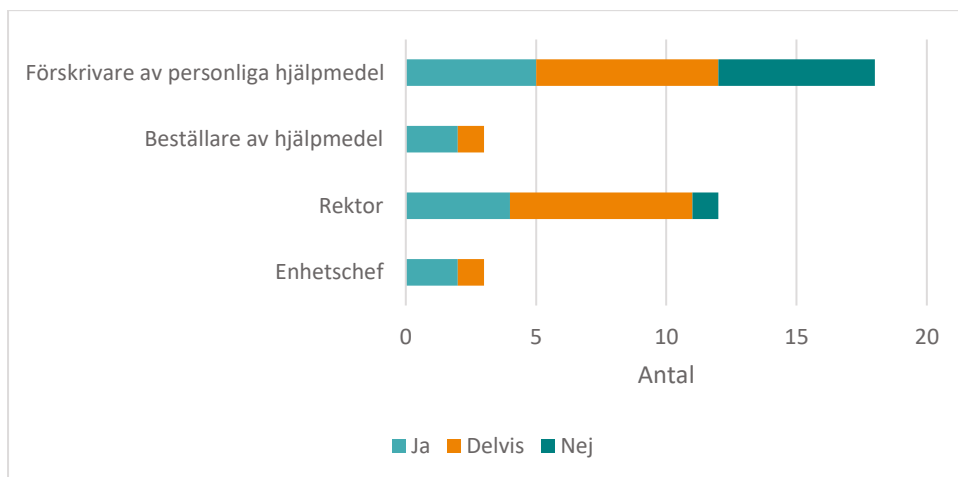
Av de 64 som kände till att överenskommelsen fanns var det 46 som angav att de kände till innehållet i överenskommelsen. Det fortsatta resultatet grundar sig på dessa 46 svar.

På frågan om det är tydligt i överenskommelsen vilken huvudman som ansvarar för vilka hjälpmedel i förskola, skola eller daglig verksamhet svarade 42 Ja eller Delvis (95 %). Svaren fördelar sig enligt figur 2. (Två som svarade att de inte vet har räknats bort.)

Figur 2. Fördelning av svar om ansvarsfördelning är tydlig i överenskommelsen.

På frågan om överenskommelsen bidragit till förbättrad samverkan mellan berörda aktörer svarade 29 av 36 (80 %) Ja eller Delvis (13 Ja-svar och 16 svarade Delvis). Sju svarade att överenskommelsen inte bidragit till förbättrad samverkan. Svaren fördelar sig enligt figur 3. (Nio som svarade att de inte vet har räknats bort.)

Figur 3. Fördelning av svar om överenskommelsen bidragit till bättre samverkan.

35 personer (87 %) uppgav att det finns eller att det delvis finns former för samverkan. Fem svarade att det inte finns strukturerad samverkan. (Sex som svarade att de inte vet har räknats bort.)

Att den enskilde eller dennes företrädare är delaktig i hjälpmedelsprocesser ansåg 89 % (25 har svarat Alltid och 16 har svarat För det mesta). Fyra svarade att den enskilde sällan är delaktig. Ingen svarade att den enskilde aldrig är delaktig.

I enkäten ingick även en fråga om respondenternas uppfattning gällande förändrade hjälpmedelskostnader efter det att överenskommelsen trädde i kraft. 65 % svarade att de inte känner till om någon förändring skett. En daglig verksamhet svarade att det varit en betydande ökning och 14 (30 %) svarade att kostnaden kvarstår i likande omfattning eller att det skett en viss ökning.

Kommentarer i enkäten har sammanfattats och kategoriserats i tre kategorier. Inom parentes anges vilken roll som lämnat kommentaren.

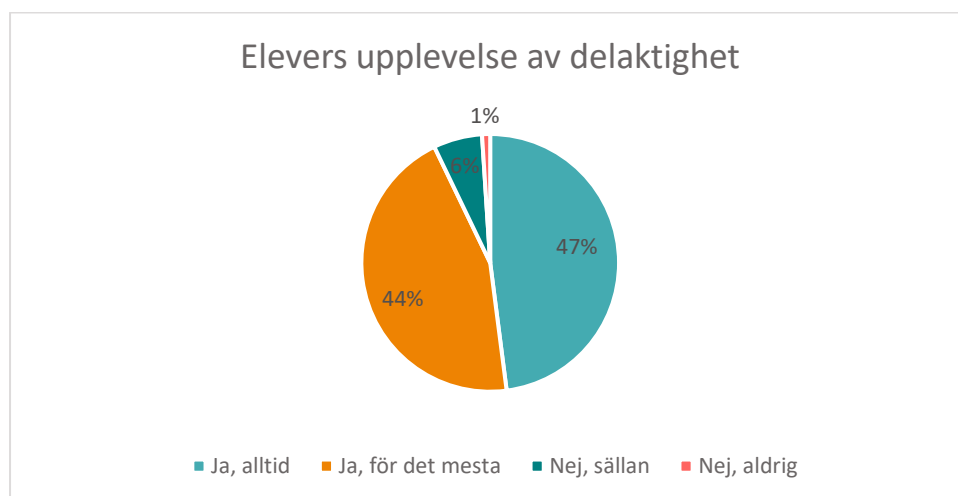
- Otydligt ansvar för hjälpmedel (förskrivare):
  - Oklarhet kring vem som ska hjälpa till när hjälpmedel slutar fungera, särskilt om det räknas som grundutrustning.
  - Det saknas en tydlig vägledning för patienter som inte längre har aktiva insatser eller pågående behandling inom Habilitering & Hälsa.

- Exempel behövs för att tydliggöra skillnaden mellan personliga hjälpmedel och grundutrustning.
  - Kommunerna beslutar själva vad som räknas som grundutrustning, vilket skapar variation och osäkerhet.
2. Kompetensbrist i skolor och daglig verksamhet (förskrivare):
- Det saknas ofta kunskap om hur hjälpmedel ska hanteras, särskilt för individuellt anpassade produkter.
  - Det finns behov av att stärka kompetensen inom till exempel elevhälsoteam, för att möjliggöra uppföljning av hur grundutrustning i skolan fungerar.
3. Administrativa och organisatoriska utmaningar (Rektorer):
- Tar lång tid att få fram listor över hjälpmedel.
  - Svårighet att spåra hjälpmedel när elever slutar eller byter skola.
  - Förflyttning av hjälpmedel hanteras av skolan, vilket inte alltid fungerar smidigt.

Enkät besvarad av hjälpmedelsanvändare (elever) i skolverksamhet

Mejl med enkät i webbformat skickades till rektorer i 38 kommuner. Mejlet innehåller en förfrågan om att vidarebefordra enkäten till elever som använder hjälpmedel i skolan på grund av funktionsnedsättning, eller till dennes vårdnadshavare. 32 svar inkom från elever/vårdnadshavare, 10 inom förskola, 16 inom grundskola och 6 inom gymnasieskola.

På frågan om eleverna har de hjälpmedel som de har behov av inom skolverksamheten svarade 30 (94 %) att så är fallet. Två svarade att de saknar hjälpmedel, men angav inte vilken typ av hjälpmedel som saknas. Svaren visar att 29 (91 %) av de som svarat alltid eller för det mesta känner sig delaktiga när de behöver ett nytt hjälpmedel eller behöver stöd vid användning av ett hjälpmedel. Fördelningen ses i figur 4.

Figur 4. Elevers/vårdnadshavares upplevelse av delaktighet.

Kommentarer som lämnades i enkäten:

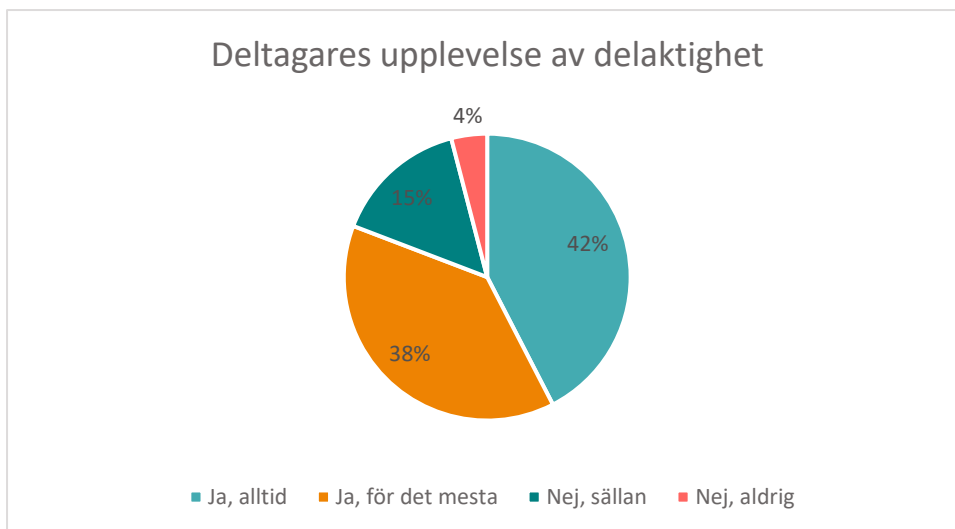
- Det borde vara tillåtet med mer dubbelföreskrivning, så man slipper flytta alla hjälpmedel fram och tillbaka mellan hem och skola.
- Vill vara mer delaktiga att beskriva vad det finns för behov i skolan.
- Att habiliteringen tar ett större ansvar för hanteringen.

Enkät besvarad av hjälpmedelsanvändare i daglig verksamhet

Mejl med förfrågan om att distribuera en pappersenkät till deltagare som använder hjälpmedel på daglig verksamhet, eller till dennes företrädare, skickades ut till 16 enhetschefer för daglig verksamhet inom LSS. Inom den angivna tidsramen inkom 26 ifyllda enkäter.

På frågan om deltagarna har de hjälpmedel som de har behov av inom den dagliga verksamheten svarade 25 (96 %) att de har det. En svarade att hen saknar elrullstol.

77 % svarade att de alltid eller för det mesta känner sig delaktiga när de behöver ett nytt hjälpmedel eller behöver stöd vid användning av ett hjälpmedel. Ett observandum var att det i åtta enkätsvar angavs att det var personal som tolkat att den enskilde känt sig delaktig. Fördelningen ses i figur 5.

Figur 5. Upplevelse av delaktighet hos deltagare på daglig verksamhet

Kommentarer som lämnades i enkäten:

- Ibland är det svårt att veta vem man ska ta kontakt med eftersom jag inte bor på gruppbostad.
- Två kommenterade att de skulle vilja ha kontakt med samma arbetsterapeut varje gång.

Intervjuer

Fyra digitala intervjuer genomfördes via Teams. Personal med följande roller deltog:

- Förskrivare av hjälpmedel (Habilitering & Hälsa)
- Förskrivare av hjälpmedel (kommunal primärvård)
- Rektor i grundskola
- Enhetschef på daglig verksamhet

Tabell 2 sammanfattar resultatet från de fyra intervjuerna. Synpunkterna är grupperade i svar från förskrivare respektive rektor/enhetschef.

Tabell 2. Sammanfattande resultat från intervjuer.

Frågeområde	Svar, förskrivare	Svar, rektor/enhetschef
Enkäten visar att cirka hälften svarat att de inte känner till överenskommelsen. Har du tips på hur vi kan göra överenskommelsen mer känd?	Utse person med djupare hjälpmedelskunskap på enheten, som kan vara ansvarig för uppföljning av grundutrustning och kontakter med förskrivare. Förskrivare deltar för att informera på möten	Skicka ut information igen via kommunbrevlådor – riktat till skolor och funktionshinderområdet.
I enkäten svarade knappt hälften att överenskommelsen delvis tydliggör vilken huvudman som ansvarar för vilka hjälpmedel i förskola, skola och daglig verksamhet. Vad skulle kunna bli tydligare? Hur?	Oklarheter då vissa insatser görs inom Habilitering & Hälsa och andra inom primärvård. Det behöver tydliggöras vilken vårdgivare som gör vad i skolan. Tydliggöra vem i verksamheten som ansvarar för frågor om användning, inställningar, eller reparationer av grundutrustning.	Finns behov av att tydliggöra var gränsen för individuell anpassning går gällande grundutrustning. Ska basutförande vara gränsen? Rekommendera kommunerna att överenskommelsen ingår i introduktionsprogrammet för rektorer och enhetschefer, som en del i chefsansvaret.
Hur skulle samverkan kunna skapas, alternativt bli bättre?	Svårare med ansvarsfördelning mellan vårdgivare än samverkan med skola och daglig verksamhet. Förslag om tydligare ansvarsfördelning, till exempel att en vårdgivare alltid ansvarar för hjälpmedel i skolan. Ta fram interna skriftliga rutiner – i samverkan. Alltid ha aktuella kontaktuppgifter till samarbetspartners.	Ibland svårt att veta vilka som är eller borde vara berörda, vilka vi kan ta kontakt med. Vet inte alltid vem vi ska kontakta vid fel på grundutrustning, behöver den lagas eller bytas eller annat? Behöver tydliggöras vem som ansvarar för vad.

Analys

På grund av olika distributionssätt för enkäterna saknas information om hur många, samt om ”rätt” personer nåtts av enkäterna, vilket kan ha påverkat resultatet. Det var därför inte heller möjligt att skicka påminnelser.

Antalet intervjuer begränsades till de fyra personer som anmält intresse för att dela sina erfarenheter. Avsikten med intervjuerna var att få fördjupad kunskap och förslag på förbättringsåtgärder, vilket de också bidrog till då både synpunkter från förskrivare, skola och daglig verksamhet framfördes. Att ingen från regional primärvård deltog begränsar möjligheten till fördjupad information från deras verksamheter.

Analysen är genomförd i samverkan med deltagare från den arbetsgrupp som tog fram överenskommelsen.

Kännedom om överenskommelsen

Endast hälften av respondenterna kände till att överenskommelsen fanns. Av dessa var det enbart 46 personer som angav att de även kände till innehållet. Detta visar på behov av ökad kunskap om överenskommelsen till exempel genom riktad informationsspridning, internutbildningar och som en del i introduktionsprogram för rektorer, enhetschefer och förskrivare inom berörda verksamheter.

Ansvarsfördelning mellan olika aktörer i hjälpmedelsprocesser

Trots att nästan alla (95 %) av de 46 som kände till överenskommelsen ansåg att ansvarsfördelningen var tydlig, visar resultatet på praktiska oklarheter som behöver lösas hos huvudmännen. För kommunernas del gäller det gällande bland annat vem som ansvarar för hantering och uppföljning av grundutrustning.

Ansvarsfördelning mellan Habilitering & Hälsa, regional och kommunal primärvård för förskrivning av hjälpmedel i olika situationer behöver också tydliggöras. Överenskommelsen kan dock inte lösa frågor om ansvarsgränser om var hälso- och sjukvården ska bedrivas. Det vilar på beslut på en annan nivå.

Målet att minst 80 % ska ha svarat Ja eller Delvis uppnåddes.

Samverkan mellan olika aktörer

I de flesta verksamheter finns en strukturerad samverkan. Tre fjärdedelar av dem som kände till innehållet i överenskommelsen ansåg att den bidragit till förbättrad samverkan, vilket ses som positivt. Dock framkom brister gällande administrativa rutiner och kompetens inom framför allt skolor och daglig verksamhet. En förutsättning för att hjälpmedelshanteringen ska fungera är att lokala strukturerade forum för dialog och samverkan arbetas fram inom verksamheter som detta saknas.

Verksamheter som hanterar grundutrustning behöver ta fram rutiner och arbetssätt kring praktisk hantering till exempel för beställning, vad man gör om ett hjälpmedel går sönder eller behöver följas upp. Detta görs med fördel i samverkan med hälso- och sjukvårdspersonal.

Målet att minst 60 % ska ha svarat Ja eller Delvis uppnåddes.

Delaktighet för den hjälpmedelsanvändare/brukare eller dennes företrädare

Både personal, hjälpmedelsanvändare i skolverksamhet och på daglig verksamhet rapporterade hög grad av delaktighet i processer kring hjälpmedel, vilket är positivt. Dock går det inte att utröna om överenskommelsen bidragit till detta.

Målet att minst 90 % ska ha svarat Ja eller Delvis uppnåddes för personal som besvarat enkät och inom skolverksamhet, men nåddes inte inom daglig verksamhet.

Sammanfattande bedömning

Resultatet visar att ansvarsfördelningen mellan berörda huvudmän tydliggjorts, att samverkan mellan de olika aktörerna förbättrats och att hjälpmedelsanvändarna känner sig delaktiga i hjälpmedelsprocesser. Detta pekar på att på att hypotesen stämmer. Det går dock inte att göra en generell bedömning eftersom de berörda verksamheterna i Västra Götaland inte i tillräckligt hög grad känner till överenskommelsen.

Resultatet av utvärderingen visar inga behov av att revidera innehållet i överenskommelsen.

Förslag på förbättringsåtgärder

Nedanstående förbättringsåtgärder kan bidra till att överenskommelsen blir mer känd, att samarbetet blir mer effektivt och att hjälpmedelsanvändarna får bättre stöd.

Åtgärder inom samarbetsorganisationen för hjälpmedel

- Samverkansfunktionen sprider information om överenskommelsen via kommunbrevlådor, för vidarebefordran till berörda skolverksamheter och dagliga verksamheter inom LSS våren 2025.
- Samverkansfunktionen sprider information om överenskommelsen till förskrivare i informationsbrev till Hjälpmedelsforum, hälso- och sjukvård våren 2025.
- Samverkansfunktionen bjuder in till öppna digitala dialogmöten om överenskommelsen under 2025.
- Samverkansfunktionen utvecklar sidan med Frågor och Svar på Vårdsamverkans webbplats, genom att förtydliga uppkomna frågor.

Lokala åtgärder i samverkan mellan berörda aktörer

- Om rutiner för strukturerade forum för dialog och samverkan saknas behöver detta arbetas fram.

Interna åtgärder inom respektive berörd verksamhet

- Överenskommelsen bör ingå som en del i introduktionen för rektorer, enhetschefer på daglig verksamhet och förskrivare som är verksamma inom dessa verksamheter.
- Skolverksamheter och dagliga verksamheter som hanterar grundutrustning behöver utse personer med uppdrag att beställa och följa upp användningen av hjälpmedel som är grundutrustning.
- Om rutiner saknas för hur den enskilde ska göras delaktig behöver detta tas fram.

2025-01-23

Anette Alfredsson

Samverkansfunktionen för hjälpmedelsfrågor